

УДК 336.717

Перспективи запровадження та розвитку національної системи масових електронних платежів

Солонинка З.Б.

студентка

Тернопільського національного економічного університету

Метлушко О.В.

кандидат економічних наук, доцент

Тернопільського національного економічного університету

У статті розглянуто особливості функціонування платіжної системи України та стратегію її подальшого розвитку. Проаналізовано сучасний стан платіжної системи, зокрема Національної системи масових електронних платежів (НСМЕП) та Системи електронних платежів. Визначено особливості функціонування НСМЕП як національної карткової платіжної системи і тенденції її розвитку на ринку банківських платіжних карток в Україні. Значну увагу приділено дослідженню переваг і недоліків, потенційних можливостей і загроз для функціонування НСМЕП. Окрім того, запропоновано шляхи вдосконалення НСМЕП із використанням міжнародного досвіду створення національних платіжних систем на картковій основі.

Ключові слова: Національний банк України, електронні гроші, система електронних платежів, платіжна система, платіжні картки, безготівкові розрахунки.

Solonyinka Z.B., Metlushko O.V. ПЕРСПЕКТИВЫ ВНЕДРЕНИЯ И РАЗВИТИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ СИСТЕМЫ МАССОВЫХ ЭЛЕКТРОННЫХ ПЛАТЕЖЕЙ

В статье рассмотрены особенности функционирования платежной системы Украины и стратегия дальнейшего развития. Проанализировано современное состояние платежной системы, в частности Национальной системы массовых электронных платежей (НСМЭП) и Системы электронных платежей. Определены особенности функционирования НСМЭП как национальной карточной платежной системы и тенденции ее развития на рынке банковских платежных карт в Украине. Значительное внимание уделено исследованию преимуществ и недостатков, потенциальных возможностей и угроз для функционирования НСМЭП. Кроме того, предложены пути совершенствования НСМЭП с использованием международного опыта создания национальных платежных систем на карточной основе.

Ключевые слова: Национальный банк Украины, электронные деньги, система электронных платежей, платежная система, платежные карточки, безналичные расчеты.

Solonyinka Z.B., Metlushko O.V. THE PROSPECTS FOR IMPLEMENTATION AND DEVELOPMENT OF THE NATIONAL SYSTEM OF MASS ELECTRONIC PAYMENTS

The article deals with the peculiarities of functioning of the payment system of Ukraine and the strategy of its further development. Analyzes the current state of the payment system, in particular the National System of Mass Electronic Payments (NSMEP) and the Electronic Payment System. The features of NSMEP functioning as a national card payment system and trends of its development in the market of payment cards in Ukraine are determined. Considerable attention is paid to the study of the advantages and disadvantages, potential opportunities and threats for the functioning of NSMEP. In addition, ways to improve NSMEP with the use of international experience in creating national payment systems on a card basis were proposed.

Keywords: National Bank of Ukraine, electronic money, electronic payment system, payment system, payment cards, cashless settlements.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Загальновідомо, що платіжна система є визначальним складником національної економіки, центральною ланкою фінансово-кредитної системи. Як показує досвід розвинутих країн, раціональна організація платіжної системи сприяє вдосконаленню грошово-кредитних відносин, ефективному функціонуванню фінансової сфери загалом, забезпеченню ефективного функціонування національного господарства, а також здій-

сненню міждержавних валютних розрахунків. Цим і пояснюється зростання інтересу до проблеми розвитку платіжної системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасний етап розвитку економічних відносин характеризується підвищенням відповідальності центральних банків за безперервне функціонування платіжних систем країни. Це пов'язано з усвідомленням ключової ролі, яку відіграють платіжні системи у забезпеченні ефективного здійснення центральними бан-

ками грошово-кредитної політики та підтримки фінансової стабільності. Ознайомлення з тематикою публікацій в економічних виданнях підтверджує даний висновок. Серед сучасних макроекономістів зазначеною проблематикою займаються такі вчені, як О. Губернаторов [2], Р. Капралов [7], К. Кіреєва [8], І. Кравченко [10] та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на важливість платіжної системи як атрибуту національного господарства кожної країни, наукові дослідження даного макроекономічного явища не набули достатньої якості та кількості. Беручи до уваги успішність функціонування національних платіжних систем, постає більш складне завдання – поліпшення та постійна модифікація використовуваних систем. Отже, питання створення та розвитку цілісної системи електронних платежів потребує подальшого змістовного дослідження.

Формулювання цілей статті (постановка проблеми). Мета публікації – дослідити основні причини запровадження та перспективи розвитку Національної системи масових електронних платежів, оцінити переваги і недоліки НСМЕП, а також здійснити пошук шляхів удосконалення функціонування НСМЕП в Україні з використанням міжнародного досвіду.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі теоретичні та практичні завдання:

- дослідити сутність Національної системи масових електронних платежів та її структуру;

- провести аналіз стану та якості роботи Національної системи масових електронних платежів;

- обґрунтувати перспективи розвитку карткового бізнесу в Україні в умовах жорсткої конкуренції сучасного ринку.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти Національної системи масових електронних платежів.

Об'єктом дослідження є Національна система масових електронних платежів України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Платіжна система будь-якої країни є основою діяльності як національної економіки загалом, так і банківської системи, оскільки вона є каналом зв'язку у загальній системі товарообігу країни. Виходячи із цього, платіжна система – це платіжна організація, члени платіжної системи та сукупність відносин, що виникають між ними під час переказу коштів. Таким чином, переказ коштів є осно-

вною функцією платіжної системи [7]. Виходячи із цього, запропонуємо таке визначення: платіжна система – це сукупність відносин, що виникають між платіжною організацією та учасниками платіжної системи під час проведення переказу коштів, адже саме це й є головною функцією платіжної системи.

Загальні засади функціонування платіжних систем в Україні регулюються законами України «Про Національний банк України» [5], «Про банки і банківську діяльність» [4], «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» [6], іншими законодавчими актами України та нормативно-правовими актами Національного банку України.

Відповідно до ст. 7 Закону України «Про Національний банк України», Національний банк регулює діяльність платіжних систем та систем розрахунків в Україні, створює та забезпечує безперервне, надійне та ефективне функціонування, розвиток створених ним платіжних систем [5].

Законодавство України передбачає діяльність в Україні внутрішньодержавних та міжнародних платіжних систем.

Внутрішньодержавна платіжна система – платіжна система, в якій платіжна організація є резидентом та яка здійснює свою діяльність і забезпечує проведення переказу коштів виключно в межах України.

Міжнародна платіжна система – це платіжна система, в якій платіжна організація може бути як резидентом, так і нерезидентом і яка здійснює свою діяльність на території двох і більше країн та забезпечує проведення переказу коштів у межах цієї платіжної системи, у тому числі з однієї країни в іншу.

Діяльність платіжної системи має відповідати вимогам законодавства України [5].

Платіжна система України складається з таких компонентів:

- системи електронних платежів Національного банку України;

- систем автоматизації роботи банків (так звані програмні комплекси «Операційний день банку»);

- внутрішньобанківських платіжних систем;

- систем «клієнт – банк» для розрахунків між клієнтом банку та банком в електронній формі.

Система електронних платежів Національного банку України (СЕП) – це державна банківська платіжна система, що забезпечує проведення міжбанківського переказу через рахунки, відкриті в Національному банку України.

Вона забезпечує здійснення розрахунків у межах України між банками як за дорученнями клієнтів банків, так і за зобов'язаннями банків та інших учасників системи. У СЕП виконуються міжбанківські перекази у файловому режимі та в режимі реального часу. Здійснення учасником початкових платежів у файловому режимі є обов'язковим, а в режимі реального часу – за його вибором. Окрім того, учасник системи, який працює в СЕП у файловому режимі, має забезпечити приймання платежів, відправлених на його адресу іншими учасниками СЕП у режимі реального часу [11].

Згідно з даними Національного банку України, в державі діє Національна платіжна система «Український платіжний простір» (далі – НПС «ПРОСТІР»). Нині у цій системі функціонує 51 банк-учасник, у тому числі Національний банк України [11].

У системі «ПРОСТІР» нараховується 25 небанківських установ. У табл. 1 показано банки, що підключені до Маршрутизатора «ПРОСТІР». Їхня кількість налічує 22 банки-учасники (табл. 1).

Також у країні діє Національна система масових електронних платежів (НСМЕП). Вона є внутрішньобанківською системою масових виплат мульти-емітента, в якій здійснюються платежі за товари та послуги, видача готівки та інші транзакції за допомогою розрахункових смарт-карт на основі технології, розробленої Національним банком України [11].

Сучасними платіжними системами здебільшого керує банківський сектор. Платіжні системи виконують функцію передачі потоку інформації, який містить деталі платежу і безпосереднього переказу грошових коштів. Розроблення та впровадження Національним банком України СЕП та НСМЕП дало змогу у

Таблиця 1

Банки – учасники Національної платіжної системи, що підключені до Маршрутизатора «ПРОСТІР» [11]

Банки, що підключені до Маршрутизатора «ПРОСТІР»	Обслуговують картки «ПРОСТІР»				Можливість емісії карток	
	З магнітною смугою		З числом та магнітною смугою		З магнітною смугою	З числом та магнітною смугою
	ATM	POS	ATM	POS		
ПАТ «Державний ощадний банк України»						
АТ «Державний експортно-імпорتنний банк України»						
ПАТ АБ «Укргазбанк»						
АПТ «Сбербанк»						
ПАТ КБ «ПриватБанк»						
ПАТ АБ «Південний»						
ПАТ «Скай Банк»						
АТ «Райффайзен Банк Аваль»						
Полікомбанк						
ПАТ «Банк Восток»						
ПАТ КБ «Глобус»						
ПАТ КБ «Правекс Банк»						
ПАТ «Банк Січ»						
ПАТ «Альпарі банк»						
ПАТ «Альфа-Банк»						
ПАТ КБ «Центр»						
АТ «ОТП Банк»						
ПАТ «Таскомбанк»						
ПАТ «РВС Банк»						
ПАТ «Юнекс Банк»						
ПАТ «Банк Альянс»						
ПАТ «Вернум Банк»						

стислі строки відмовитися від внутрішньобанківських та міжбанківських розрахунків.

На рис. 1 відображена ситуація на ринку платіжних карток. Як видно, у III кварталі 2017 р. частка безготівкових розрахунків із використанням платіжних карток України становить 38,6%. Окремо виділяють ТОП-3 банки, які емітують найбільшу кількість платіжних карток: ПАТ «КБ «ПриватБанк», АТ «Ощадбанк» та АТ «Райффайзен банк Аваль». Також не складно помітити позитивні тенденції щодо збільшення кількості банківських пристроїв, зростання мережі платіжних терміналів, кількості безготівкових операцій та збільшення кількості активних платіжних

карток. Усі ці дані свідчать лише про одне: запровадження національної системи ПРО-СТІР дало позитивні зрушення у системі електронних платежів. На даний момент вона стала перспективною системою, яка з кожним роком збільшує кількість своїх учасників. Функціонування цієї системи дає позитивний вплив на платіжну систему України.

Ідея створення в Україні НСМЕП виникла в середині 1990-х років, коли Національний банк України (НБУ) затвердив концепцію системи електронних розрахунків за товари та послуги в Україні. Цей документ передбачав реалізацію концепції в два етапи. Перший – створення системи електронних

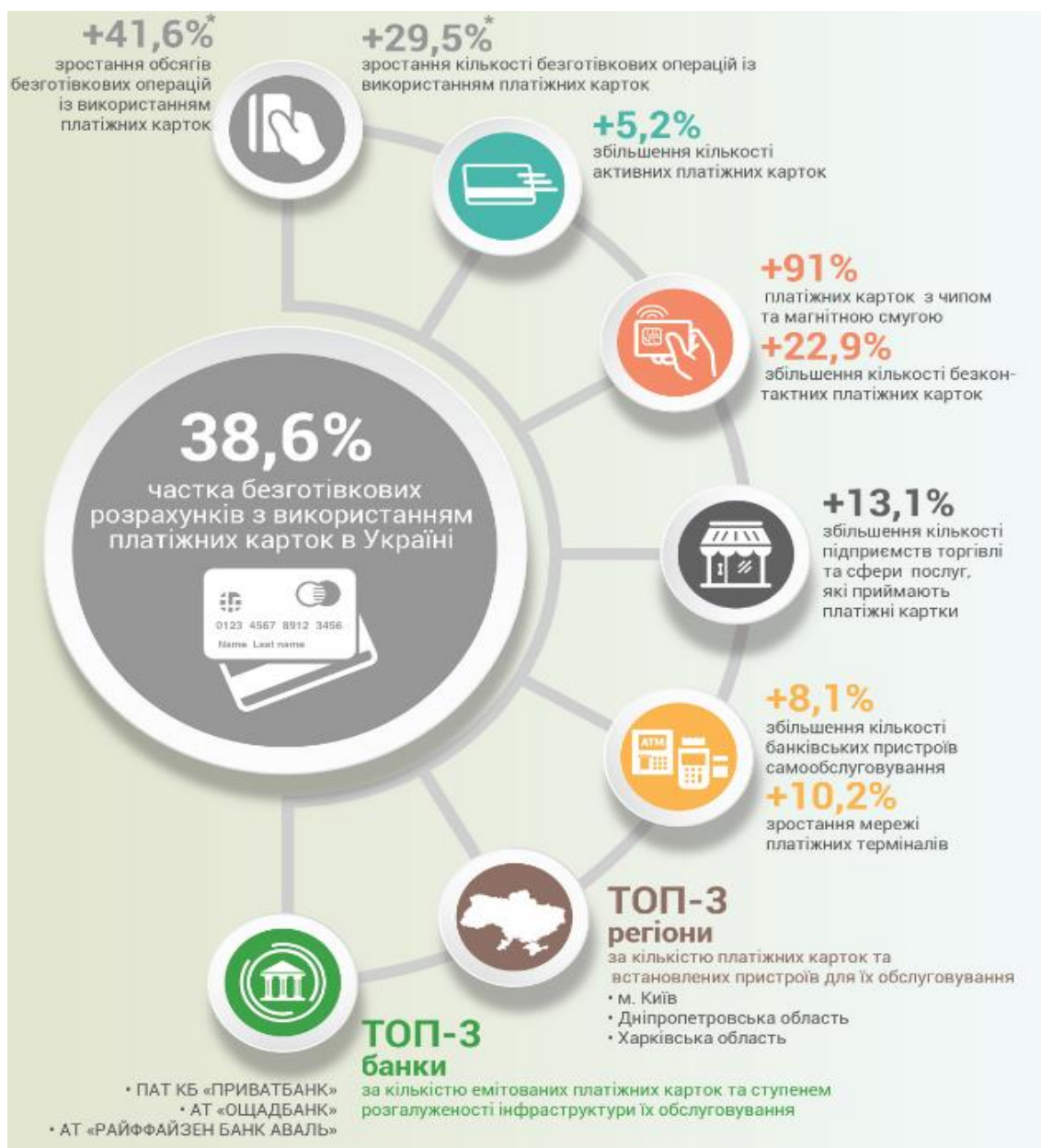

Рис. 1. Ринок платіжних карток у III кварталі 2017 р. [11]

*Порівняно з 9 міс. 2016 р.

платежів (СЕП) між юридичними особами. Другий – упровадження системи електронних розрахунків за участю фізичних осіб. Перший етап був досить швидко й успішно реалізований, і Україна має, за оцінками більшості банкірів, одну з найефективніших СЕП в Європі. Другий етап почався з 1997 р., коли НБУ визначив створення в Україні платіжної системи за безготівковими розрахунками населення у торгівлі та сфері послуг одним із пріоритетних завдань. Серед основних напрямів докладання зусиль до побудови в Україні такої платіжної системи – створення Національної системи масових електронних платежів (НСМЕП) [10].

Метою створення НСМЕП є розроблення та впровадження в Україні порівняно дешевої, надійно захищеної автоматизованої системи безготівкових розрахунків, яка розрахована на роботу переважно в режимі offline (непрямого доступу) та є прибутковою як для банків, так і для держави у цілому, а за належної законодавчої і податкової підтримки держави – і для торгівця [3].

Обов'язковими складниками функціонування НСМЕП є організаційна структура, апаратно-програмний комплекс і нормативна база. Варто зазначити, що організаційна структура НСМЕП розглядається як сукупність суб'єктів, їх функції, права та обов'язки, а також сукупність відносин, що виникають між ними, визначається платіжною організацією суб'єктів. Фактично організаційну структуру НСМЕП формують:

- платіжна організація НСМЕП, функції якої виконує НБУ;
- члени НСМЕП – юридичні особи, які уклали договір із платіжною організацією про вступ до НСМЕП, що можуть виконувати функції емітента та/або еквайра ;
- учасники НСМЕП – юридичні або фізичні особи – суб'єкти відносин, що виникають під час проведення переказу коштів, інноваційного за допомогою платіжних додатків спеціальних платіжних засобів НСМЕП (розрахунковий банк НСМЕП);
- операційне управління НБУ;
- головний процесинговий центр НСМЕП – центральна палата НБУ;
- процесинговий центр банківського рівня, технічні еквайри, підприємства торгівлі та сфери послуг, держателі платіжних карток) [7].

Процесинг – це діяльність, що включає в себе формування, оброблення, передавання та зберігання даних щодо відповідних членів та учасників НСМЕП і виконання вимог регла-

менту НСМЕП щодо їх інформаційного та технологічного обслуговування.

Розрахунки в системі НСМЕП здійснюються з використанням двох зручних платіжних інструментів – платіжної картки і мобільного платіжного інструменту. Так, платіжна картка НСМЕП є спеціальним платіжним засобом у формі емітованої платіжної картки із вбудованим чип-модулем – смарт-карткою, котра містить мікроконтролер, постійну пам'ять і пам'ять із можливістю перезапису, що дає змогу записувати на картку значний обсяг інформації. Особливістю мобільного платіжного інструменту НСМЕП є те, що смарт-картка є носієм персоніфікованого платіжного мобільного додатка НСМЕП і відповідного додатка оператора мобільного зв'язку [11].

Смарт-картка – це картка в пластиковому вигляді з умонтованим мікроконтролером як носієм та обробником інформації, потрібної для ініціювання переказу коштів та/або виконання службових операцій.

Також у платіжних картках НСМЕП використовуються два платіжні додатки: електронний гаманець і чек. Застосування електронного гаманця економічно доцільне під час розрахунків малими сумами (від кількох копійок), а електронний чек орієнтований на застосування середніх і значних за сумою платежів (від кількох тисяч гривень). При цьому концепція побудови НСМЕП урахує запровадження багатьох соціальних проектів («Соціальна картка», «Студентський електронний квиток», «Пенсійна картка», «Бонусна картка» тощо), що створені за співробітництва НБУ і відомств України для надання соціальної допомоги цільового призначення населенню країни [10].

Оцінка функціонування НСМЕП як карткової платіжної системи напряму залежить від дослідження стану ринку банківських платіжних карток в Україні. Загалом ситуація у цьому сегменті ринку банківських послуг характеризується поступовим зростанням, зокрема збільшенням обсягу емітованих платіжних карток та їхніх держателів, кількості та суми безготівкових операцій із використанням карток, розширенням мережі банкоматів і термінального обладнання, використання різних типів карток тощо.

Згідно з Правилами Національної системи масових платежів:

- НСМЕП є внутрішньодержавною банківською багатоємітентною платіжною системою масових платежів. Діяльність НСМЕП спрямована на виконання її основних функцій, а саме:

- виконання переказу коштів за операціями, що ініційовані із застосуванням платіжних карток;

- забезпечення високої безпечності, надійності, швидкості та економічної ефективності виконання операцій із застосуванням платіжних карток;

- спеціальним платіжним засобом НСМЕП є платіжна картка НСМЕП;

- під час проведення переказу коштів у НСМЕП використовується взаємозалік на основі клірингу;

- НСМЕП використовує інформаційні технології, що забезпечують формування, оброблення, передавання та зберігання документів за операціями із застосуванням платіжних карток і формування відповідних документів на переказ коштів в електронній формі;

- НСМЕП використовує систему захисту інформації, що забезпечує неперервний захист інформації щодо здійснення операцій із застосуванням платіжних карток на всіх етапах її формування, оброблення, передавання та зберігання [12].

Загальні засади діяльності, організаційна структура Платіжної організації та порядок забезпечення виконання нею своїх функціональних обов'язків визначаються внутрішніми документами Платіжної організації.

Емітенти та еквайри визначаються як члени НСМЕП. Учасниками НСМЕП є:

- розрахунковий банк НСМЕП;
- ГПЦ (головний процесинговий центр);
- РПЦ (регіональний процесинговий центр);
- БПЦ (процесинговий центр банківського рівня);

- технічні еквайри (еквайрінгові компанії);
- підприємства торгівлі та сфери послуг;
- держателі платіжних карток.

Нормативна база НСМЕП – це документи, які визначають нормативні та технологічні вимоги, а також методичні положення щодо діяльності НСМЕП і функціонування апаратно-програмного комплексу (АПК), до яких належать:

- нормативні та методичні документи щодо діяльності Платіжної організації, а також членів та учасників НСМЕП (інструкції, положення, правила, порядки, регламенти тощо);

- технологічні документи щодо функціонування АПК;

- правила;

- перелік документів Платіжної організації, за допомогою яких забезпечується діяльність НСМЕП, наведено в реєстрі нормативних, методичних та технологічних документів

НСМЕП, який ведеться Платіжною організацією.

Взаємовідносини між Платіжною організацією, членами та учасниками НСМЕП будуються на договірних засадах. Умови договорів між ними мають відповідати законодавству України, у тому числі нормативно-правовим актам Національного банку, нормативним документам НСМЕП. Якщо до законодавства України, у тому числі нормативно-правових актів Національного банку, нормативних документів НСМЕП чи Правил вносяться зміни, які впливають на укладені між Платіжною організацією, членами та/або учасниками НСМЕП відповідні договори, то між ними мають бути укладені додаткові угоди до чинних договорів, що враховуватимуться зазначені зміни.

Серед переваг запровадження та перспектив розвитку НСМЕП, на нашу думку, варто виокремити такі:

- розпочато реалізацію пілотного проекту впровадження мобільного платіжного інструмента (МПІ) на базі технології НСМЕП, який дає змогу контролювати банківський рахунок та управляти ним, а також здійснювати платежі за допомогою мобільного телефону. Ця послуга відома на вітчизняному ринку під торговельною маркою «BANK-O-PHONE – мобільні платежі»;

- Фонд ґарантування вкладів фізичних осіб (ФГВФО) спільно з Національним банком України здійснює роботи щодо використання технології та програмно-технічних засобів НСМЕП для виплати відшкодування вкладів і процентів фізичних осіб ліквідованих банків;

- поряд із діючими системами в Україні працює повноцінна і конкурентоспроможна НСМЕП, яка дає змогу фізичним та юридичним особам проводити безготівкові розрахунки за допомогою смарт-карток. Вона також дає змогу зберігати й накопичувати заощадження у банках на карткових рахунках [12].

Для розширення безготівкових розрахунків і забезпечення розвитку НСМЕП необхідно здійснити такі заходи:

1. Розробити умови державної підтримки всіх підприємств та установ, що їх фінансують за рахунок державного бюджету, для переведення ними виплат заробітної плати через банківські рахунки з використанням національних платіжних карток.

2. Забезпечити здійснення виплат стипендій студентам, обслуговування коштів пенсійного забезпечення, адресної допомоги малозабезпеченим верствам населення та інших виплат, передбачених за рахунок державного або міс-

цевих бюджетів, через уповноважені банки з використанням платіжних карток НСМЕП.

3. Сприяти динамічному розвитку проведення безготівкових розрахунків за платіжними картками Національної системи масових електронних платежів.

4. Розробити й упровадити систему стимулювання учасників національної платіжної системи для збільшення частки безготівкових розрахунків та зменшення кількості операцій щодо зняття готівки.

5. Провести державну сертифікацію й упровадження нових типів платіжного термінального обладнання та вуличних таксофонів, які обслуговують картки НСМЕП.

6. Розробити нормативно-правову базу щодо стандартизації процедур обміну даними між платіжними терміналами внутрідержавних та міжнародних платіжних систем і реєстраторами розрахункових операцій. Сприяти створенню з VISA й MasterCard інфраструктури еквайрингу на базі суміщеного пристрою з функціями реєстратора розрахункових операцій та платіжного терміналу.

7. Здійснити за допомогою засобів масової інформації комплекс маркетингових заходів, пов'язаних з ознайомленням широких верств населення з новими формами безготівкових платежів за технологією НСМЕП.

Варто зауважити, що протягом останніх років Національний банк України проводить цілеспрямовану політику розвитку в нашій країні масових безготівкових платежів із використанням карток та інших платіжних технологій, збільшення частини безготівкових платежів і, як наслідок, зменшення витрат суспільства на підтримку готівкового грошового обігу. Постійне зростання частки безготівкових платежів у загальних обсягах операцій із платіжними картками в Україні демонструє ефективність заходів, котрі застосовують Національний банк та учасники платіжного ринку, але не робить НСМЕП надто привабливою для українського користувача. Пересічний громадянин не надто охоче переходить від звичних послуг і способів оплати на щось нове.

Загалом корисно було б регулярно залучати до обговорення основної проблематики розвитку та популяризації НСМЕП таких гравців фінансового ринку як банківські асоціації, процесингові центри, платіжні агрегатори, постачальники програмних і термінальних рішень та ін. Це дасть змогу знайти найкращі ідеї та запропонувати інноваційні рішення, адже НСМЕП має значні перспективи розвитку.

Висновки з цього дослідження. У підсумку варто зазначити, що в сучасних умовах практично для кожної країни особливої актуальності набуває створення картової платіжної системи, що є незалежною від міжнародних аналогів. Україна не є винятком. На базі НБУ створена і функціонує карткова платіжна система НСМЕП, яка стала елементом запровадження електронного грошового обігу в країні [11].

Щоб мати шанс отримати набагато більші показники загального обсягу безготівкових розрахунків картками НСМЕП, варто запроваджувати певні заходи щодо популяризації та розвитку використання даних карток в Україні, наприклад:

- розширити мережу обслуговування карток;

- проаналізувати можливість упровадження для карток НСМЕП всього спектру платіжних сервісів, які надають міжнародні платіжні системи;

- створити сайт у мережі Інтернет для банків-членів і держателів карток НСМЕП для розміщення актуальної інформації щодо платіжної системи, останніх новин і мережі обслуговування карток НСМЕП;

- організувати Громадську раду за участі уповноважених працівників усіх банків – членів НСМЕП, яка проводитиме обговорення поточних проблем платіжної системи та шляхів їх вирішення;

- розглянути можливість перегляду міжбанківських комісійних за операціями з картками НСМЕП на базі відкритих міжнародних стандартів;

- активізувати залучення до розроблення нових напрямів та інноваційних рішень інших гравців фінансового ринку;

- надати можливість членства в НСМЕП як емітента та/або еквайера не тільки банківським установам, а й іншим суб'єктам господарювання. Проведення розрахунків за такими операціями можуть здійснювати комерційні банки або Національний банк України [3].

Окремо варто зазначити те, що потрібно активніше користуватися картками НСМЕП. Варто було б упровадити мобільний додаток для автоматизації та більш зручного способу оплати житлово-комунальних послуг шляхом сканування QR-кодів на квитанціях.

Отже, одним із найбільш ефективних і дієвих шляхів є безпосереднє вдосконалення і модернізація НСМЕП, яка буде здатна забезпечити внутрішньодержавні безготівкові роздрібні розрахунки у країні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Грицюк П.Ю, Грицюк Ю.І. Особливості захисту електронних платіжних систем у мережі Інтернет / П.Ю. Грицюк, Ю.І. Грицюк // Науковий вісник НЛТУ України. – 2013. – Вип. 23.10. – С. 314–331.
2. Губернаторов О.А., Войтович О.П. Захист електронних платежів на основі протоколу IPSEC / О.П. Войтович, О.А. Губернаторов // Методи та засоби кодування, захисту й ущільнення інформації : міжнар. наук.-практ. конф. (20–22 квітня 2011 р.) : тези доп. – Вінниця, 2011. – С. 145–146.
3. Дорошенко І. Платити по-українськи / І. Дорошенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.epravda.com.ua/columns/2015/01/22/523217/view_print/.
4. Закон України «Про банки та банківську діяльність» від 07.12.2000 № 2121-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.
5. Закон України «Про Національний банк України» від 20.05.1999 № 679-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/679-142>.
6. Закон України «Про платіжні системи та переказ грошей в Україні» від 05.04.2001 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2346-14>.
7. Капралов Р.О. Вплив макросередовища на функціонування ринку банківських платіжних карток в Україні / Р.О. Капралов // Бізнес Інформ. – 2013. – № 8. – С. 317–324.
8. Кіреєва К. Необхідність створення Єдиного національного платіжного простору в Україні / К. Кіреєва // Вісник НБУ. – 2010. – № 9. – С. 21–25.
9. Колдовський М.В., Ващенко О.М. Ризики використання банківських платіжних карток / М.В. Колдовський, О.М. Ващенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua>.
10. Кравченко І.С., Дрозд І.В. Сучасний стан і перспективи розвитку Національної системи масових електронних платежів на ринку банківських платіжних карток в Україні / І.С. Кравченко, І.В. Дрозд // Вісник Університету. банківської справи Національного банку України. – 2014. – № 2. – С. 141–148.
11. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.
12. Правила Національної системи масових електронних платежів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0025-05>.